

**AJANKOHTAISTA:
SUULLISEN PERINTEEN TEKSTUALISAATIO JA MODERNI
KONTEKSTUALISAATIO SUOMESSA.
PROJEKTIKUVAUS**

Pertti Anttonen

”Suullisen perinteen tekstualisaatio ja moderni kontekstualisaatio Suomessa” (The Textualization of Oral Tradition and its Modern Contextualization in Finland) on Suomen Akatemian rahoittama folkloristiikan alan tutkimusprojekti, joka on käynnissä vuoden 2006 alusta vuoden 2009 loppuun. Projektin vastuullinen johtaja on Pertti Anttonen, joka projektin alkaessa toimi professorina Turun yliopistossa ja lukuvuoden 2006–2007 Jyväskylän yliopistossa. Nykyisin hän on professorina Helsingin yliopistossa. Projektissa on neljä palkattua tutkijaa, jotka kaikki tekevät väitöskirjaa projektin tematiikasta. Helsingin yliopiston folkloristiikan oppiaineen jatko-opiskelijoita projektissa ovat Kati Heinonen ja Jouni Hyvönen. Luxemburgissa asuva Niina Hämäläinen on Turun yliopiston folkloristiikan jatko-opiskelija. Pekka Tolonen on Turun yliopiston yleisen historian jatko-opiskelija, mutta hän on vaihtamassa pääaineekseen uskontotieteen. Niina Hämäläinen ja Pekka Tolonen ovat pitkään olleet Kalevala-instituutin tutkijoita.

Peruslähtökohtana tekstualisaatioprojektissamme on kiinnostus siihen, miten suullisuus representoituu kirjallisessa esityksessä – samalla kertaa kirjalliseksi muuttuen mutta suullisuuden esittämistä tavoitellen. Kysymys ei ole kuitenkaan vain teoreettinen tai toimitustekninen vaan historiallisesti ja kulttuurisesti spesifi, sillä suullisen perinteen kirjallinen esittäminen määrittyy siitä arvosta käsin, joka suullisen perinteen representaatioille annetaan modernisoituvan kansallisvaltion ja sen kansallisen kulttuurin tuottamisen kontekstissa. Suomenkielisen kansanrunouden tallentaminen Suomessa on ollut samalla kertaa sekä kulttuurihistoriallisesti määrittynyt kansallinen tehtävä että tätä kansallisuutta tuottava modernin projekti. Modernisaatiolle asetetut tavoitteet ja modernisaatiota koskevat ideologiset näkemykset ovat näin keskeisesti vaikuttamassa siihen, miten kulttuurihistoriallisesti merkittävää ainesta tallennetaan, mitä ainesta tallennetaan, miten sen esittäminen kirjoitetussa muodossa palvelee sille annetun arvon välittymistä, ja miten määrättyt kirjalliset keinot muodostuvat konventionaalisiksi ja

lajityyppisiksi suullisen perinteen representaatiomalleiksi. Tekstualisaatio ei täten ole vain kirjallista esittämistä vaan samalla myös kirjallisen esittämisen mallintamista ja auktorisointia. On myös olennaista, että teksteille annetut merkitykset ja tulkinnat eivät synny vain tekstien vastaanotossa vaan myös tekstualisaatioprosessin puitteissa luoduissa odotushorisonteissa ja siten niissä ideologisissa diskursseissa, joiden puitteissa suullisista esityksistä tuotetaan tekstuaalisia representaatioita.

MITEN PROJEKTI TOIMII?

Projektin keskeinen tehtävä on tukea ja edistää projektin jokaisen jäsenen tutkimustoimintaa ja väitöskirjatyön valmistumista. Tukeminen ja edistäminen on samanaikaisesti sekä taloudellista että käytännöllis-teoreettista. Ensinnäkin projektin tutkijat saavat projektista palkkaa. Palkkarahoja ei kuitenkaan riitä kaikille kokopäiväisesti neljän vuoden ajan, vaan projektin jäsenten on täytynyt hakea osarahoitusta muista lähteistä. Kaksi projektilaista saa vuonna 2008 palkkansa folkloristiikan ja uskontotieteen alalla toimivasta Kulttuuristen tulkintojen tutkijakoulusta. Palkan ohella projektin jäsenet hyötyvät projektista intellektuaalisesti. Projekti kokoontuu noin kerran kahdessa kuukaudessa projektikokoukseen, joka kestää 5–6 tuntia kerrallaan. Tällöin käymme läpi joko kunkin väitöskirjatekstiä tai väitöskirjatyöhön liittyviä muita tekstejä, kuten tekeillä olevia esitelmiä tai artikkeleita. Myös yhteiseen aihepiiriin liittyvää muuta kirjallisuutta käsitellään. Keskustelu projektikokouksissa on vilkasta ja rentoa, mutta samalla älyllisesti inspiroivaa. Silloin tällöin projektikokouksessa käy vierailevia tutkijoita. Vuoden 2006 vieraat olivat dosentti Kristin Kuutma Tarton yliopistosta, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) kansanrunousarkiston erikoistutkija Senni Timonen sekä Missourin yliopiston professori John Miles Foley. Vuonna 2007 vieraana on ollut Kansanrunousarkiston johtaja Lauri Harvilahti. Marraskuussa 2006 projekti piti kokouksensa Jyväskylän yliopistossa ja tässä yhteydessä kukin projektilainen esitelti työtään etnologisten tieteiden tutkijaseminaarissa. Projektilaiset osallistuivat myös 13.–14. huhtikuuta 2007 Jyväskylässä järjestettyyn keskiajan tutkimuksen seminaariin nimeltä ”Text, Performance, and Ritual. A Research Seminar on Medieval and Early Modern History and Folklore”.

Projekti on ollut alusta pitäen läheisessä yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja erityisesti pääsihteerin Tuomas M. S. Lehtosen kanssa. Projekti osaltaan tukee ja edustaa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimusorientaatiota, ja se on myös mainittu arkiston toimintasuunnitelmassa ja -kertomuksessa. Yksi konkreettinen linkki tässä yhteistyössä on pohjoismainen huippututkimusverkosto nimeltä ”Nordic Centre for Medieval Studies”, jonka tutkimusohjelmaa nimeltä ”The Nordic Countries and the Medieval Expansion of Europe, New Interpretations of a Common Past” Nordisk samarbejdsnævn for humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning eli NOS-HS rahoittaa vuoteen 2010 asti. Pääsihteerin Lehtonen vetää Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran piirissä noin joka toinen kuukausi kokoontuvaa ”Oraalisuus ja kirjallistuminen” -seminaria, johon myös tekstualisaatioprojektin jäsenet osallistuvat

aktiivisesti. Kesäkuussa 2007 projekti osallistui yhtenä järjestävänä tahona ”Folklore Fellows” -kesäkouluun, joka pidettiin kaksiosaisesti Kuhmossa ja Vienan Karjalassa. Vuoden 2008 elokuussa projekti järjestää Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran hallinto- ja talousosaston, kirjallisuusarkiston ja kansanrunousarkiston sekä Helsingin yliopiston folkloristiikan oppiaineen kanssa ”Arjen poetiikka” -nimisen tieteellisen seminaarin runoutentutkimuksen alalla sekä aiheeseen liittyvän yleisö tapahtuman taiteiden yön yhteydessä.

PROJEKTIN OSATUTKIMUKSET:

Pertti Anttonen

Siirtymäriittiteoreettinen ja etnopoettinen tutkimus Länsi-Inkerin suomenkielisistä häärituaaleista maaorjuuden lakkauttamisesta Venäjän vallankumoukseen

Tutkimus kohdistuu Suomenlahden eteläpuolella, nykyisen Viron tasavallan itäpuolella sijainneeseen Länsi-Inkerin alueeseen ja erityisesti sen kansanrunouteen ja häärituaaleihin 1800-luvun loppupuolella ja ensimmäistä maailmansotaa edeltävänä aikana. Tutkimuksessa analysoidaan paikallisia häärituaaleja ensinnäkin Arnold van Gennepin siirtymäriittiteorian avulla, kiinnittäen erityishuomiota häärituaalissa käytettyyn kalevalamittaiseen runouteen sukujen välisen neuvottelun ja sukulaisuussuhteiden järjestelyn rituaalikielenä. Häärunoja tarkastellaan rakenteellisina ja esteettisinä ilmauksina, joiden funktio määrittyy rituaaliprosessista ja siinä tapahtuvasta sosiaalisten suhteiden neuvottelusta käsin ja joiden merkitys nousee performatiivisesti muodon, sisällön ja esityskontekstin välisestä suhteesta.

Etnografisen fokuoimisen kautta siirtymäriittiteoreettinen ja etnopoettinen tarkastelu kontekstualisoituu niihin yhteiskunnallisiin prosesseihin, joiden puitteissa on jäsenetty avioliitto- ja muita vuorovaikutuskenttiä sekä neuvoteltu avioliittoihin ja sukulaisuussuhteiden järjestelyihin liittyvistä taloudellisista ja poliittisista tekijöistä. Samalla tutkimus pyrkii huomioimaan poliittisesti latautuneen representaation perinteen, jonka puitteissa kyseisen alueen kulttuuria ja kansanperinnettä on Suomessa tutkittu ja tekstualisoitu.

Kati Heinonen

Inkeröisten kalevalamittaisen runon laulukulttuuri: runon, sävelmän, laulutavan ja tilanteen päällekkäisyyksiä

Väitöskirjatutkimus lähestyy inkeriläistä suullista runoutta laulamisen tapojen ja laulutilanteiden kautta. Huomion kohteena ovat tekstin, sävelmän, laulutavan ja -tilanteen tasoilla toteutuvat mahdollisuudet luoda runon rakenne ja merkitys. Pääaineiston muodostavat Länsi-Inkeristä tallennetut kalevalamittaisen runouden äänitteet vuosilta 1906–1938.

Työ pohjautuu useilla eri saroilla kehitettyihin lähestymistapoihin ja pyrkii yhdistämään niitä osin uusillakin tavoilla. Keskeisellä sijalla on folkloristiikan, etnomusiikologian ja kielentutkimuksen piirissä kehitettyjen runontutkimuksen menetelmien soveltaminen. Työssä pohditaan erityisesti käsitteitä *runomitta*, *genre*, *esitys*, *sävelmä*, *suullisuus*, *intertekstuaalisuus* ja *konteksti* niihin liittyvine teoriasuuntauksineen. Taustalla ovat kysymykset siitä, miten ja missä määrin sanottavan muoto tai rakenne, kielenulkoiset tekijät ja konteksti vaikuttavat sille annettuihin merkityksiin tai sen kantamiin sävyihin. Kalevalamittaisen runon tutkiminen laulettuina esityksinä avaa ja kontekstualisoi myös ainoastaan teksteinä kerättyjä runoja.

Jouni Hyvönen

Loitsuista tekstitalenteiksi, keruuaineistoista eepokseen – Tutkimus Elias Lönnrotin julkaisutoiminnasta ajan tieteellisessä toimintaympäristössä

Tekstitutkimus koostuu Vanhan Kalevalan (1835–1836) loitsujaksoista. Tutkimusaineisto tarjoaa mielenkiintoisen lähtökohdan tarkastella konkreettisen tekstianalyysin metodein Lönnrotin tekstualisointistrategioita. Tutkimuksen keskeisenä päämääränä on hahmottaa sitä, millä tavalla ajan tieteellinen toimintaympäristö ja julkaisutoiminnan yleiset käytännöt vaikuttivat Lönnrotin eepostyöskentelyyn. Samalla luodaan kuvaa myös siitä, miten Lönnrot itse määrittä ja jäsensi omaa tieteellis-kirjallista luomistyötään. Vaikka Kalevala on erityistapaus, tutkimus avaa näkökulman niiden institutionaalisten rakenteiden tarkasteluun, jotka määrittivät yleisesti kansanrunouden julkaisutoimintaa 1800-luvun Suomessa.

Tutkimuksen lähtökohtana on ollut folkloristiikan ja vertailevan eepostutkimuksen piirissä virinnyt keskustelu tekstualisaatiosta, folklore-tekstitallenteiden artefaktiluonteesta ja tekstikäsitteestä sekä suullisen ja kirjallisen rinnakkaisuudesta suulliseen runokulttuuriin pohjautuvissa tekstiaineistoissa. Tutkimus keskittyy eepostekstin ja Lönnrotin käytössä olleen lähdekorpuksen vertailuun kognitiivisen tekstilingvistiikan keinoin.

Niina Hämäläinen

Perhe ja tunteet. Kalevalan Aino- ja Kullervo -runojen lyyrinen tekstualisaatioprosessi, runojen tunnemaailma ja perhekäsitys Lönnrotin artikulaationa

Tutkimus kiinnittyy kolmeen teemaan: lyriikkaan, tunteisiin ja perheeseen. Kalevalassa olevan lyriikan avulla tutkitaan tunnesuhteita ja niiden kautta jäsentyvää kuvaa perheestä. Tarkoituksena on selvittää Lönnrotin tekstualisointimenetelmät lyyrisen kansanrunoaineuksen suhteen ja osoittaa tässä prosessissa tapahtuva tulkinta. Lönnrotin työskentelymenetelmien tarkan selvityksen avulla päästään käsiksi Lönnrotin artikuloinnin tavoitteisiin ja vaikutuksiin. Tutkimuksessa suhteutetaan runojen tulkintatraditiota, ajan kirjallista perinnettä sekä Kalevalan vastaanottoa tekstualisoinnissa tapahtuvaan tulkintaan.

Lyriikka, tunteet ja käsitys perheestä kytkeytyvät Kalevalan syntyajankohdan sosiaalsiin ja kulttuurisiin pyrkimyksiin. Tavoitteenani on osoittaa Lönnrotin Kalevalan suhde 1800-luvun romanttis-valistuksellisiin keskusteluihin, jotka koskivat perhettä, avioliittoa, sukupuolten välistä asemaa sekä lasten kasvatusta.

Pekka Tolonen

Kääntymys, harhaoppisuus, pyhyys: Papisto ja maallikot anonyymissä laonilaisessa universaalikronikassa

Tutkimuksen kohteena on Laonissa Ranskassa 1220-luvulla kirjoitettu universaalikronikka. Oletettavasti se on kirjoitettu 1100-luvulla syntyneen reformoidun järjestön, premonstratenssien piirissä. Kronikan kirjoittajaa ei tarkemmin tunneta ja sitä tavaankin kutsua nimellä ”Chronicon universale Anonymi Laudunensis”. Tekstikriittistä editiota kahdesta säilyneestä käsikirjoituksesta ei ole tehty. Työ pohjautuu kolmeen eri epätäydelliseen editioon tekstistä, mutta myös täydentäviltä osin käsikirjoituksiin.

1100- ja 1200-lukujen taitteessa haettiin maallikkojen rooleille hengellisessä elämässä uusia muotoja. Laon sijaitsee lähellä muinaista Flanderia, joka oli tällaisen liikehdinnän pohjoinen keskus. Tutkimuksen kohteena oleva kronikka kuvaa maallikkojen hengellisyyttä monivivahteisesti, mutta myös valtavirrasta poiketen. Mielenkiinto kohdistuukin teoksen kontekstualisointiin ja siihen tapaan, miten se positioi itsensä rajoja vetämällä ja identiteettejä luomalla. Tutkimus rakentuu kääntymyksen, harhaoppisuuden ja pyhyden teemojen ympärille.

Pertti Anttonen on folkloristiikan professori Helsingin yliopistossa.